

MIĘDZYNARODOWE PRAWO RODZINNE

Filiacja. Piecza nad dzieckiem. Alimentacja

redakcja naukowa Piotr Mostowik

Olga Bobrzyńska, Witold Borysiak, Adrian Brzegowy
Michał Burtowy, Michał Derek, Łukasz Dyrda, Jacek Gołaczyński
Anna Juryk, Piotr Kasprzyk, Piotr Mostowik, Piotr Rodziewicz
Nikodem Rycko, Anna Natalia Schulz, Marcin Sokołowski
Marcin Stębeliski, Agnieszka Wedeł-Domaradzka
Jacek Wierciński, Joanna Zajączkowska-Burtowy

BIBLIOTEKA SĄDOWA

MIĘDZYKARODOWE PRAWO RODZINNE

Filiacja. Piecza nad dzieckiem. Alimentacja

redakcja naukowa Piotr Mostowik

Olga Bobrzyńska, Witold Borysiak, Adrian Brzegowy
Michał Burtowy, Michał Derek, Łukasz Dyrda, Jacek Gołaczyński
Anna Juryk, Piotr Kasprzyk, Piotr Mostowik, Piotr Rodziewicz
Nikodem Rycko, Anna Natalia Schulz, Marcin Sokołowski
Marcin Stębelński, Agnieszka Wedeł-Domaradzka
Jacek Wierciński, Joanna Zajączkowska-Burtowy

BIBLIOTEKA SĄDOWA

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 października 2022 r.

Recenzent
Prof. dr hab. Jacek Górecki

Wydawca
Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący
Livia Śpiewak

Opracowanie redakcyjne
Violet Design

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

Fotografie obrazów na stronie przedtytułowej
Stanisław Wyspiański, *Dziewczynka w niebieskim kapeluszu*, w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie, Archiwum Fotograficzne Muzeum Narodowego w Krakowie
Stanisław Wyspiański, *Portret chłopca (Józio Feldman)*, w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie, Archiwum Fotograficzne Muzeum Narodowego w Krakowie
Stanisław Wyspiański, *Dziewczynka z dzbankiem* (portret Helenki), w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie, Archiwum Fotograficzne Muzeum Narodowego w Krakowie
Stanisław Wyspiański, *Studium dziecka* (Mietek), w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie, Archiwum Fotograficzne Muzeum Narodowego w Krakowie

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8286-660-5

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	23
Od redaktora naukowego	33

Część I ZAGADNIENIA OGÓLNE

Rozdział 1

Zagadnienia konstrukcyjne międzynarodowego prawa rodzinnego

(Piotr Mostowik)	39
1. Intensyfikacja obrotu osobowego z zagranicą	39
2. Wieloaspektowość spraw rodzicielskich i opiekuńczych	40
2.1. Filiacja (pochodzenie dziecka, macierzyństwo i ojcostwo, stan cywilny)	41
2.2. Bieżące prawa i obowiązki rodziców lub opiekuna oraz dziecka	41
2.3. Obowiązek alimentacyjny	44
2.4. Skutki adopcji – wzmianka	44
3. Kompleksowe ujęcie obrotu prawnego z zagranicą	45
3.1. Jurysdykcja krajowa (międzynarodowa właściwość sądów)	46
3.1.1. Norma jurysdykcyjna	46
3.1.2. Podstawy jurysdykcji	47
3.1.3. Zawisłość sprawy za granicą a wykonywanie jurysdykcji krajowej	49
3.1.4. Immunitet personalny	50
3.1.5. Jurysdykcja przemienna	51
3.1.6. Jurysdykcja zapasowa	51
3.1.7. Jurysdykcja pochodna	52
3.1.8. <i>Perpetuatio iurisdictionis</i> i sanowanie pierwotnego braku jurysdykcji	53
3.2. Wskazanie prawa właściwego dla sprawy	55
3.2.1. Norma kolizyjna	55
3.2.2. Łączniki kolizyjne	57

3.2.3.	Dookreślenie wskazania w razie niejednorodności prawa	57
3.2.4.	Kwestia odesłania mocą obcych norm kolizyjnych	58
3.2.5.	Kwestia wstępna (powiązanie spraw)	59
3.2.6.	Kaskadowe ujęcie łączników	61
3.2.7.	Korekcyjne ujęcie łączników	62
3.2.8.	Subsydiarna właściwość prawa polskiego	62
3.2.9.	Zastrzeżenie nienaruszania przez obce prawo podstawowych zasad porządku państwa sądu	62
3.2.10.	Przepisy koniecznego zastosowania państwa sądu	65
3.3.	Kwestia powrotu dziecka do państwa zamieszkania przed uprowadzeniem – wzmianka	66
3.4.	Uznawanie i wykonywanie zagranicznych orzeczeń	68
3.4.1.	Kwestia potrzeby postępowania delibacyjnego (<i>exequatur</i>)	68
3.4.2.	Jurysdykcja wyłączna i jurysdykcja pośrednia a skuteczność obcego orzeczenia	70
3.4.3.	Brak sprzeczności z podstawowymi zasadami porządku prawnego państwa sądu	71
3.5.	Kwestia jednolitego ponadpaństwowego prawa materialnego	72
4.	Rozbudowany układ źródeł prawa o różnej genezie	73
4.1.	Zmiany stanu normatywnego w XXI w.	73
4.2.	Krajowe oraz międzynarodowe i unijne normy jurysdykcyjne	76
4.3.	Krajowe oraz konwencyjne i unijne normy kolizyjne	78
4.4.	Krajowe oraz konwencyjne i unijne reguły uznawania i wykonywania zagranicznych orzeczeń	79
4.5.	Współpraca międzynarodowa i pomoc prawa – wzmianka	80
4.6.	Umowy międzynarodowe dwustronne – wzmianka	80

Rozdział 2

Ustrojowe zasady prawa rodzicielskiego (<i>Witold Borysiak, Marcin Stębel</i>)	82
1. Podstawowe pojęcia konstytucyjne	82
1.1. Rodzina	82
1.2. Rodzicielstwo i macierzyństwo	85
1.3. Rodzice	89
1.4. Dziecko	90
2. Konstytucyjne podstawy relacji rodzice – dzieci	92
2.1. Kontekst historyczny	92
2.2. Prawa i obowiązki rodziców	94
2.3. Zarys problematyki praw dziecka	100
2.4. Ograniczenie lub pozbawienie praw rodzicielskich	102
3. Konstytucyjne podstawy relacji filiacyjnych	105
3.1. Kontekst historyczny	105
3.2. Rzeczywistość biologiczna jako podstawa relacji między rodzicami a dziećmi	106

3.3. Ustalanie pochodzenia dziecka a konstytucyjna zasada jego ochrony	109
4. Konstytucyjne podstawy obowiązku alimentacyjnego	111
4.1. Kontekst historyczny	111
4.2. Alimentacja jako element opieki rodzicielskiej	113
4.3. Alimentacja a obowiązek wychowania dzieci	114
4.4. Alimentacja a pomoc państwa	116

Rozdział 3

Zwykły (stały) pobyt dziecka jako łącznik jurysdykcyjny i kolizyjny oraz wyznacznik zastosowania prawa międzynarodowego

(<i>Olga Bobrzyńska</i>)	118
1. Wprowadzenie	118
2. Rozwiązania umów międzynarodowych i rozporządzeń unijnych	120
2.1. Dorobek Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego	120
2.1.1. Konwencja haska z 1902 r.	120
2.1.2. Konwencja haska z 1961 r.	121
2.1.3. Konwencje haskie z 1973 r.	122
2.1.4. Konwencja haska z 1980 r.	123
2.1.5. Konwencja haska z 1993 r.	125
2.1.6. Konwencja haska z 1996 r.	127
2.1.7. Protokół i konwencja haska z 2007 r.	128
2.2. Prawo Unii Europejskiej	130
2.2.1. Rozporządzenie nr 44/2001 i konwencja lugańska z 2007 r. ...	130
2.2.2. Rozporządzenie nr 4/2009	131
2.2.3. Rozporządzenia nr 1347/2000, 2201/2003 i 2019/1111	132
3. Rozumienie zwykłego (stałego) pobytu na tle przepisów o genezie międzynarodowej i unijnej	135
4. Kwestia koegzystencji zwykłego (stałego) pobytu i miejsca zamieszkania w przepisach krajowych	143
5. Uwagi końcowe	145

Część II

FILIACJA (POCHODZENIE DZIECKA)

Rozdział 4

Jurysdykcja krajowa, prawo właściwe i skuteczność zagranicznych orzeczeń w sprawach pochodzenia dziecka oraz macierzyństwa i ojcostwa

(<i>Nikodem Rycko</i>)	149
1. Jurysdykcja krajowa	149
1.1. Regulacje prawa polskiego	149
1.2. Postanowienia dwustronnych umów międzynarodowych	157

2. Prawo właściwe	157
2.1. Wprowadzenie	157
2.2. Statut pochodzenia dziecka (filiacji) w ustawie – Prawo prywatne międzynarodowe	160
2.3. Obywatelstwo jako kryterium wskazania prawa właściwego	164
2.4. Zakres zastosowania miarodajnych norm kolizyjnych	168
2.5. Postanowienia dwustronnych umów międzynarodowych	173
2.6. Klauzula porządku publicznego	176
3. Skuteczność zagranicznych orzeczeń	178
3.1. Regulacje prawa polskiego	178
3.2. Postanowienia dwustronnych umów międzynarodowych	183
4. Przysposobienie dziecka – wzmianka	186
4.1. Wprowadzenie	186
4.2. Jurysdykcja krajowa	186
4.3. Prawo właściwe	187
4.4. Znaczenie konwencji międzynarodowych	188

Rozdział 5

Filiacja w obrocie z zagranicą z perspektywy rejestracji stanu cywilnego

(Piotr Kasprzyk)	190
1. Wprowadzenie	190
2. Stan cywilny a obrót międzynarodowy w sprawach rodzinnych	191
3. Rejestracja stanu cywilnego <i>in genere</i> z perspektywy międzynarodowej	193
4. Właściwość polskich urzędów stanu cywilnego	194
5. Międzynarodowa wymiana informacji w zakresie stanu cywilnego	195
6. Kwestie dowodowe dokumentów stanu cywilnego w praktyce	195
7. Wydawanie, legalizacja i uwierzytelnienie dokumentów zagranicznych dotyczących filiacji	197
8. Rejestracja uznania ojcostwa przed kierownikiem USC	198
9. Rejestracja uznania ojcostwa w trybie art. 75 ¹ § 1 k.r.o. przed kierownikiem USC	201
10. Przysposobienie zagraniczne i jego rejestracja	202
11. Transkrypcja zagranicznych dokumentów stanu cywilnego dotyczących pochodzenia dziecka oraz jego nazwiska	205
11.1. Istota transkrypcji	205
11.2. Przesłanki dokonania transkrypcji	208
11.3. Legalizacja zagranicznych dokumentów stanu cywilnego będących podstawą sporządzania polskich aktów	208
11.4. Zakres danych przenoszonych w wyniku transkrypcji do polskiego aktu oraz dostosowanie pisowni	209
11.5. Odmowa transkrypcji	209
12. Imię i nazwisko w rejestracji stanu cywilnego z udziałem obcokrajowców	213

13. Odtworzenie zagranicznych dokumentów stanu cywilnego	216
14. Rejestracja w polskim rejestrze zdarzeń mających miejsce za granicą	216
15. Wzmianka lub przypisek na podstawie rozstrzygnięć	217

Część III PIECZA NAD DZIECKIEM

Rozdział 6

Jurysdykcja krajowa w sprawach praw i obowiązków rodzicielskich

i opiekuńczych (Piotr Rodziewicz)	221
1. Zagadnienia wprowadzające	221
2. Zakres zastosowania instrumentów prawnych wyznaczających jurysdykcję oraz ich wzajemna relacja	222
2.1. Zagadnienia wprowadzające	222
2.2. Zakres temporalny obowiązywania instrumentów prawnych	223
2.3. Zakres sytuacyjny i przedmiotowy zastosowania instrumentów prawnych zawierających normy jurysdykcyjne	225
3. Jurysdykcja na podstawie rozporządzeń Bruksela II bis oraz Bruksela II ter	230
3.1. Zagadnienia wstępne	230
3.2. Ogólna podstawa jurysdykcji krajowej w rozporządzeniach Bruksela II bis i Bruksela II ter oraz jej czasowa petryfikacja po zmianie miejsca zwykłego pobytu	231
3.3. Jurysdykcja w przypadku bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka	234
3.4. Przedłużenie jurysdykcji w sprawach małżeńskich na odpowiedzialność rodzicielską zgodnie z rozporządzeniem Bruksela II bis oraz inne szczególne podstawy jurysdykcji, w tym jurysdykcja konieczna	238
3.5. Jurysdykcja na podstawie obecności dziecka	240
3.6. Jurysdykcja oparta na przekazaniu właściwości z uwagi na lepsze umiejscowienie sądu do rozpoznania sprawy	240
3.7. Jurysdykcja w przypadku braku podstaw właściwości na podstawie rozporządzeń Bruksela II bis oraz Bruksela II ter	243
3.8. Jurysdykcja oparta na wyborze sądu	243
3.9. Jurysdykcja w zakresie środków tymczasowych odnoszących się do odpowiedzialności rodzicielskiej	245
3.10. Jurysdykcja w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej jako kwestii ubocznej	245
3.11. Badanie istnienia jurysdykcji	246
4. Jurysdykcja w konwencji haskiej z 1996 r.	247
4.1. Jurysdykcja ogólna	247

4.2. Jurysdykcja oparta na pobycie dziecka	247
4.3. Jurysdykcja w razie bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka	248
4.4. Jurysdykcja oparta na lepszym umiejscowieniu do rozpoznania sprawy	248
4.5. Jurysdykcja pochodna wywodzona z jurysdykcji w sprawie o rozwód lub separację rodziców	250
4.6. Jurysdykcja w zakresie środków tymczasowych, w tym zabezpieczających	250
4.7. Badanie jurysdykcji	251
5. Jurysdykcja w Kodeksie postępowania cywilnego	251
5.1. Jurysdykcja w procesie	251
5.2. Jurysdykcja w postępowaniu nieprocesowym	251
5.3. Badanie jurysdykcji	252

Rozdział 7

Prawo właściwe dla pieczy nad osobą dziecka i jego majątkiem

(Piotr Mostowik)	253
1. Konwencja haska z 1996 r.	253
2. Szeroki zakres przedmiotowy reguł kolizyjnych (odpowiedzialności rodzicielskiej)	254
3. Orzekanie w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej oraz jej powstanie z mocy prawa i wykonywanie	258
3.1. Stosowanie przez sąd własnego prawa (<i>lex fori</i>)	259
3.1.1. Kwestia zakresu zastosowania normy kolizyjnej z art. 15 ust. 1 konwencji haskiej z 1996 r.	259
3.1.2. Prawo właściwe jako pochodna wykonywania jurysdykcji	261
3.1.3. Klauzula ściślejszego związku	264
3.2. Powstanie i ustanie odpowiedzialności rodzicielskiej z mocy prawa lub porozumienia (art. 16 ust. 1–2 konwencji haskiej z 1996 r.)	264
3.3. Sprawowanie odpowiedzialności rodzicielskiej lub opiekuńczej (art. 17 konwencji haskiej z 1996 r.)	265
3.4. Pozbawienie odpowiedzialności rodzicielskiej lub stwierdzenie nieistnienia albo orzeczenie o zmianie sposobu jej wykonywania (art. 18 konwencji haskiej z 1996 r.)	266
4. Kontynuacja praw i obowiązków rodzicielskich lub opiekuńczych według prawa poprzedniego zwykłego pobytu dziecka oraz kwestia nowych podmiotów (art. 16 konwencji haskiej z 1996 r.)	268
4.1. Zasada kontynuacji statusu prawnego osób sprawujących pieczę rodzicielską	268
4.2. Nowe podmioty odpowiedzialności rodzicielskiej po zmianie zwykłego pobytu dziecka	270

4.3. Wykonywanie wcześniejszych środków ochrony (art. 15 ust. 3 konwencji haskiej z 1996 r.) i bieżącej odpowiedzialności rodzicielskiej (art. 17 konwencji haskiej z 1996 r.) oraz jej modyfikacja (art. 18 konwencji haskiej z 1996 r.) w państwie obecnego pobytu dziecka	271
5. Czynności prawne z udziałem przedstawiciela dziecka (art. 19 i 22 konwencji haskiej z 1996 r.)	273
6. Wpływ rozwiązań zaliczanych do części ogólnej	274
6.1. Klauzula porządku publicznego	275
6.2. Kwestia stosowania obcych norm kolizyjnych	277

Rozdział 8

Uznanie i stwierdzenie wykonalności zagranicznej orzeczeń w sprawach rodzicielskich i opiekuńczych (*Jacek Gołaczyński*)

1. Uwagi ogólne	279
1.1. Dotychczasowe rozporządzenia	279
1.2. Rozporządzenie Bruksela II ter	280
1.3. Zakres przedmiotowy	281
2. Relacja rozporządzenia Bruksela II ter do innych konwencji	281
2.1. Relacja rozporządzenia Bruksela II ter wobec konwencji wielostronnych	281
2.2. Wyłączenie stosowania konwencji wielostronnych	282
2.3. Pierwszeństwo rozporządzenia Bruksela II ter przed konwencjami: haską z 1961 r., luksemburską z 1967 r., haską z 1970 r. i europejską z 1980 r.	284
2.4. Relacja rozporządzenia Bruksela II ter w stosunku do konwencji haskiej z 1980 r.	284
2.5. Relacja rozporządzenia Bruksela II ter do innych umów międzynarodowych	284
2.6. Umowa między Stolicą Apostolską a Hiszpanią i Portugalią	284
2.7. Zakres podmiotowy	285
2.8. Rozporządzenie Bruksela II ter a Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej	285
2.9. Stosowanie rozporządzenia Bruksela II bis po brexicie	286
2.10. Umowy dwustronne a rozporządzenie Bruksela II ter	287
3. Zakres przedmiotowy i czasowy rozporządzenia Bruksela II ter	289
3.1. Zakres przedmiotowy i czasowy	289
3.2. Zakres przedmiotowy	289
3.3. Zakres czasowy	290
4. Warunki uznania lub stwierdzenia wykonalności	290
5. Podstawy odmowy uznania orzeczenia w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej	292
5.1. Sprzeczność z porządkiem publicznym	292

5.2.	Orzeczenie zaoczne	293
5.3.	Naruszenie odpowiedzialności rodzicielskiej	294
5.4.	Relacja pomiędzy orzeczeniami dotyczącymi odpowiedzialności rodzicielskiej	294
5.5.	Brak przestrzegania procedury z art. 82 rozporządzenia Bruksela II ter	295
5.6.	Brak wysłuchania dziecka	295
5.7.	Prawo dziecka do wyrażenia poglądu	295
5.8.	Brak kontroli merytorycznej orzeczenia	296
5.9.	Właściwość sądu	296
5.10.	Tożsamość podstaw odmowy uznania i wykonalności	297
5.11.	Uznanie i wykonalność orzeczeń uprzywilejowanych	297
5.12.	Zaświadczenie jako warunek wykonania orzeczenia uprzywilejowanego	298
5.13.	Uwzględnienie przyczyn i okoliczności wcześniejszego orzeczenia ...	299
5.14.	Sprostowanie zaświadczenia	299
6.	Tryb uznania	300
6.1.	Brak postępowania w przedmiocie uznania orzeczenia	300
6.2.	Dokumenty do wniosku o uznanie lub nieuznanie orzeczenia	301
6.3.	Tłumaczenie lub transliteracja orzeczenia	302
6.4.	Zawieszenie postępowania	302
6.5.	Skutki prawne uznania orzeczenia	303
6.6.	Podstawy odmowy uznania lub wykonalności orzeczenia uprzywilejowanego	303
7.	Wykonalność orzeczeń	304
7.1.	Wykonalność orzeczeń według rozporządzenia Bruksela II bis	304
7.2.	Automatyczne wykonanie orzeczeń według rozporządzenia Bruksela II ter	306
7.3.	Wykonanie orzeczenia zawierającego środek tymczasowy	306
7.4.	Procedura powrotu dziecka	307
7.5.	Zaświadczenie do wniosku o wykonanie orzeczenia	307
8.	Wspólne przepisy w sprawie wykonania	308
8.1.	Prawo właściwe dla wykonania orzeczenia	308
8.2.	Organ właściwy do złożenia wniosku o wykonanie	309
8.3.	Wykonanie orzeczenia w całości lub w części	310
8.4.	Wykonanie orzeczenia o osobistej styczności z dzieckiem	310
8.5.	Zawieszenie postępowania lub odmowa wykonania orzeczenia	311
8.6.	Zawieszenie postępowania na wypadek poważnego ryzyka szkody	312
8.7.	Sąd właściwy w sprawie odmowy wykonania orzeczenia	313
8.8.	Stwierdzenie wykonalności <i>ex lege</i>	313
8.9.	Zwolnienie od obowiązku przedstawienia dokumentów	314

8.10. Odmowa wykonania orzeczenia w jednym państwie członkowskim nie powoduje skutków w innych państwach	315
9. Wykonanie orzeczeń uprzywilejowanych	316
9.1. Wykonanie orzeczeń uprzywilejowanych według rozporządzenia Bruksela II bis	316
9.2. Współpraca organów według rozporządzenia Bruksela II bis	318
9.3. Wykonanie orzeczeń dotyczących osobistej styczności według rozporządzenia Bruksela II ter	319
9.4. Dokumenty do wniosku o wykonanie orzeczenia uprzywilejowanego	319
9.5. Zaświadczenie w celu wykonania orzeczenia uprzywilejowanego ...	320
9.6. Sprostowanie orzeczenia	321
9.7. Procedura cofnięcia zaświadczenia	321
9.8. Odmowa wykonania orzeczeń uprzywilejowanych	322
10. Postępowanie odwoławcze	322
10.1. Legitymacja czynna według rozporządzenia Bruksela II bis	322
10.2. Legitymacja czynna według rozporządzenia Bruksela II ter	323
10.3. Postępowanie odwoławcze	324
11. Dokumenty urzędowe i porozumienia	325
11.1. Zakres przedmiotowy	325
11.2. Pojęcie dokumentu urzędowego	325
11.3. Automatyczne uznawanie i wykonywanie dokumentów urzędowych	325
11.4. Podstawy odmowy uznania i wykonywania dokumentów urzędowych	326
12. Uwagi końcowe	327

Rozdział 9

Urowadzenie dziecka za granicę (Jacek Wierciński)	329
1. Uwagi ogólne	329
2. Przesłanki zarządzenia powrotu dziecka leżące po stronie wnioskodawcy ...	331
2.1. Miejsce stałego pobytu dziecka przed uprowadzeniem	331
2.1.1. Uwagi ogólne	331
2.1.2. Wykładnia pojęcia	332
2.1.3. Moment utraty miejsca stałego pobytu przez dziecko	334
2.1.4. Możliwości nakazania powrotu dziecka do państwa, w którym opuszczony rodzic aktualnie mieszka, a które nie jest miejscem stałego pobytu dziecka	336
2.1.5. Skutki wyboru podstawy prawnej oddalenia wniosku	338
2.2. Prawo do opieki	340
2.3. Niewykonywanie prawa do opieki	343
2.4. Bezprawność uprowadzenia lub zatrzymania dziecka	344

2.5. Autonomiczna podstawa żądania nakazania powrotu z art. 18 konwencji haskiej z 1980 r.	344
3. Środki obrony uczestnika postępowania	346
3.1. Wszczęcie procedury konwencyjnej po upływie roku od uprowadzenia dziecka lub jego zatrzymania wobec przystosowania się dziecka do swego nowego środowiska	347
3.2. Zgoda na zmianę stałego pobytu dziecka	350
3.3. Poważne ryzyko, że powrót dziecka naraziłby je na szkodę fizyczną lub psychiczną	351
3.3.1. Ryzyko szkody fizycznej	354
3.3.2. Ryzyko szkody psychicznej – rozdzielenie z rodzicem	356
3.3.2.1. Znaczenie środków zabezpieczających i ustaleń	360
3.3.3. Ryzyko szkody psychicznej – rozdzielenie z rodzeństwem	362
3.4. Sytuacja nie do zniesienia	364
3.5. Sprzeciw małoletniego	365
3.5.1. Wyслуchanie małoletniego w Unii Europejskiej	365
3.5.2. Wiek i dojrzałość dziecka	367
3.5.3. Forma sprzeciwu	368
3.5.4. Motywy sprzeciwu	369
3.5.5. Swoboda ukształtowania stanowiska dziecka	370
3.5.6. Możliwość zrozumienia długofalowych skutków swoich decyzji przez dziecko	370
3.5.7. Konieczność uwzględnienia wszystkich okoliczności sprawy przed uwzględnieniem sprzeciwu dziecka	371
3.6. Kwestia naruszenia praw człowieka i podstawowych wolności	371

Część IV ALIMENTACJA

Rozdział 10

Jurysdykcja krajowa w sprawach o alimenty na rzecz dziecka (Anna Juryk)	377
1. Źródła prawa	377
2. Jurysdykcja na podstawie rozporządzenia nr 4/2009	379
2.1. Zakres zastosowania rozporządzenia nr 4/2009	379
2.2. Podstawy jurysdykcji	386
2.2.1. Ogólna charakterystyka jurysdykcji w sprawach o alimenty	386
2.2.2. Łączniki osobowe dotyczące miejsca zwykłego pobytu jednej ze stron	389
2.2.3. Jurysdykcja pochodna	392
2.2.4. Jurysdykcja dodatkowa i konieczna	396
2.2.5. Umowa jurysdykcyjna i wwanie się pozwanego w spór	398
2.2.6. Ograniczenie prowadzenia postępowania	400

- 3. Jurysdykcja w sprawach alimentacyjnych na podstawie konwencji Lugano II 401
- 4. Jurysdykcja w sprawach alimentacyjnych na podstawie Kodeksu postępowania cywilnego 403

Rozdział 11

- Prawo właściwe dla alimentacji dziecka** (*Anna Juryk*) 406
- 1. Wstęp 406
 - 2. Zakres zastosowania protokołu haskiego z 2007 r. 407
 - 3. Wskazanie prawa właściwego 409
 - 3.1. Wybór prawa 409
 - 3.1.1. Ogólna charakterystyka 409
 - 3.1.2. Wybór prawa na podstawie art. 8 protokołu haskiego z 2007 r. 410
 - 3.1.3. Wybór *legis fori* dla celów konkretnego postępowania na mocy art. 7 protokołu haskiego z 2007 r. 415
 - 3.2. Wskazanie prawa właściwego w braku wyboru prawa 416
 - 3.2.1. Właściwość ogólna na mocy art. 3 protokołu haskiego z 2007 r. 416
 - 3.2.2. Właściwość szczególna na mocy art. 4 protokołu haskiego z 2007 r. 418
 - 3.2.3. Prawo właściwe dla alimentów między (byłymi) małżonkami 422
 - 3.3. Ochrona dłużnika na mocy art. 6 protokołu haskiego z 2007 r. 423
 - 3.4. Prawo właściwe dla roszczeń regresowych 424
 - 4. Zakres zastosowania prawa właściwego 427
 - 5. Klauzula porządku publicznego 432

Rozdział 12

- Uznawanie i wykonywanie zagranicznych orzeczeń w sprawach alimentacyjnych** (*Łukasz Dyrda*) 433
- 1. Wstęp 433
 - 2. Uznawanie i wykonywanie między państwami członkowskimi UE na podstawie rozporządzenia nr 4/2009 433
 - 2.1. Zakres zastosowania 433
 - 2.1.1. Zakres geograficzny 433
 - 2.1.2. Zakres sytuacyjny 434
 - 2.1.3. Zakres przedmiotowy 434
 - 2.1.4. Zakres temporalny 435
 - 2.2. Ogólne zasady uznawania i wykonywania zagranicznych orzeczeń ... 436
 - 2.3. Orzeczenia wydane w państwie stronie protokołu haskiego z 2007 r. 437
 - 2.3.1. Uznanie 437

2.3.2. Wykonalność	438
2.3.2.1. Automatyczna wykonalność	438
2.3.2.2. Wniosek o ponowne zbadanie orzeczenia	439
2.3.2.3. Odmowa wykonania	442
2.3.2.4. Zawieszenie wykonania	446
2.3.2.5. Środki zabezpieczające	447
2.4. Orzeczenia wydane w państwie członkowskim niebędącym stroną protokołu haskiego z 2007 r.	447
2.4.1. Uznanie	447
2.4.2. Wykonalność	448
2.4.3. Zawieszenie postępowania	450
2.4.4. Środki zabezpieczające	450
2.5. Postępowanie egzekucyjne w transgranicznych sprawach	451
2.5.1. Uwagi ogólne	451
2.5.2. Wymagane dokumenty	452
2.5.3. Klauzula wykonalności	453
2.5.4. Sposób składania wniosków	454
2.5.5. Jurysdykcja krajowa	454
2.6. Stosunek rozporządzenia nr 4/2009 do innych aktów normatywnych	455
2.7. Wykonalność ugód sądowych	456
3. Uznawanie i wykonywanie na podstawie konwencji haskiej z 2007 r.	456
3.1. Zakres zastosowania	456
3.1.1. Zakres przedmiotowy	457
3.1.2. Zakres temporalny	458
3.1.3. Zakres geograficzny	458
3.2. Uznanie i wykonanie a uznanie	460
3.3. Jurysdykcja pośrednia	461
3.4. Podstawy odmowy uznania i wykonania	463
3.5. Wykonalność	468
3.5.1. Uwagi ogólne	468
3.5.2. Sposoby złożenia wniosku	469
3.5.3. Wymagane dokumenty	469
3.5.4. Postępowanie	470
3.6. Orzeczenie wynikające ze środka tymczasowego i środka potwierdzającego	472
3.7. Postępowanie egzekucyjne	473
3.8. Wykonalność ugód alimentacyjnych	474
3.9. Stosunek do innych aktów prawnych	474
4. Uznawanie i wykonywanie na podstawie konwencji lugańskiej z 2007 r.	476
4.1. Zakres zastosowania	476
4.1.1. Zakres przedmiotowy	476
4.1.2. Zakres geograficzny	476

4.1.3. Zakres temporalny	476
4.1.4. Zakres sytuacyjny	477
4.2. Uznanie	477
4.3. Wykonalność	478
4.3.1. Uwagi ogólne	478
4.3.2. Wymagane dokumenty	479
4.3.3. Postępowanie	479
4.3.4. Środki tymczasowe	481
4.4. Wykonalność dokumentów urzędowych i ugód zawartych przed sądem	481
4.5. Stosunek konwencji lugańskiej z 2007 r. do innych aktów normatywnych	482
5. Uznawanie i wykonywanie na podstawie konwencji haskiej z 1973 r.	484
5.1. Zakres zastosowania	484
5.1.1. Zakres geograficzny i stosunek do innych konwencji	484
5.1.2. Zakres przedmiotowy	485
5.1.3. Zakres temporalny	486
5.2. Uznanie i wykonanie	486
5.2.1. Uwagi ogólne	486
5.2.2. Jurysdykcja pośrednia	487
5.2.3. Podstawy odmowy uznania lub wykonania	487
5.2.4. Postępowanie	488
5.2.5. Wymagane dokumenty	489
5.2.6. Wykonalność ugód	490
5.2.7. Współpraca między umawiającymi się państwami	490
6. Konwencje dwustronne – wzmianka	490
7. Regulacja w Kodeksie postępowania cywilnego – wzmianka	492
7.1. Zakres zastosowania	492
7.2. Uznanie	492
7.3. Wykonalność	493
7.4. Wymagane dokumenty	494
7.5. Wykonalność ugód sądowych	495
7.6. Wykonalność rozstrzygnięć innych organów	495

Rozdział 13

Egzekucja alimentów od dłużników zamieszkałych za granicą

w praktyce sądowej (Adrian Brzegowy)	496
1. Wprowadzenie	496
2. Katalog źródeł prawa normujących kognicję sądów	500
2.1. Konwencja nowojorska z 1956 r.	501
2.2. Rozporządzenie nr 4/2009	510
2.3. Konwencja haska z 2007 r.	513
2.4. Konwencje dwustronne	517

3. Rozwiązania krajowe	519
4. Właściwość sądów a prawo do świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego ...	522
5. Praktyka sądów okręgowych	525
6. Zakreślenie kompetencji a standard ochrony wierzycieli	529
7. Uwagi końcowe	530

Część V

ZAGADNIENIA POWIĄZANE

Rozdział 14

Bilateralne umowy międzynarodowe o obrocie cywilnoprawnym

z zagranicą (Piotr Mostowik)	537
1. Zróżnicowane zakresy zastosowania i modele konwencji dwustronnych	537
1.1. Brak zastosowania w sprawach rodzicielskich i opiekuńczych	538
1.2. Unormowanie wyłącznie uznawania i wykonywania zagranicznych orzeczeń	538
1.2.1. Kontrola podstaw jurysdykcji przyjętych przez sąd obcy oraz zakresu właściwości własnego prawa	539
1.2.2. Kontrola podstaw jurysdykcji przyjętych przez sąd obcy przy braku badania właściwości zastosowanego prawa	540
1.2.2.1. Uwielostronnienie krajowych reguł jurysdykcyjnych	540
1.2.2.2. Jurysdykcja pośrednia jako warunek uznania i wykonania	541
1.2.3. Częściowa kontrola jurysdykcji sądu zagranicznego przy braku badania właściwości zastosowanego prawa	541
1.3. Całościowe unormowanie jurysdykcji, właściwości prawa oraz skuteczności orzeczeń	542
2. Zakres zastosowania norm konwencyjnych	542
2.1. Zakres sytuacyjny	542
2.2. Zakres przedmiotowy	545
2.3. Relacje z innymi aktami normatywnymi	545
2.3.1. Kwestia priorytetu umowy dwustronnej	546
2.3.2. Przykłady ograniczenia zakresu zastosowania	547
3. Szczegółowe normy jurysdykcyjne i kolizyjne	549
3.1. Konwencja z Węgrami z 1959 r. po zmianie z 1980 r.	549
3.2. Konwencja z Jugosławią z 1960 r. (Bośnia i Hercegowina, Chorwacja, Czarnogóra, Kosowo, Macedonia, Serbia, Słowenia)	550
3.3. Konwencja z Bułgarią z 1961 r. po zmianie z 1980 r.	551
3.4. Konwencja z Austrią z 1963 r.	551
3.5. Konwencja z Francją z 1967 r.	553
3.6. Konwencja z Mongolią z 1971 r. po zmianie z 1988 r.	554

3.7. Konwencja z Kubą z 1982 r.	555
3.8. Konwencja z Koreą Północną z 1986 r.	555
3.9. Konwencja z Czechosłowacją z 1987 r. (Czechy, Słowacja)	556
3.10. Konwencja z Wietnamem z 1993 r.	557
3.11. Konwencja z Ukrainą z 1993 r.	557
3.12. Konwencja z Litwą z 1993 r.	558
3.13. Konwencja z Białorusią z 1994 r.	559
3.14. Konwencja z Łotwą z 1994 r.	559
3.15. Konwencja z Rosją z 1996 r.	559
2.16. Konwencja z Estonią z 1998 r.	560
3.17. Konwencja z Rumunią z 1999 r.	561
4. Uwagi końcowe	562

Rozdział 15

Postępowanie sądowe i mediacja w międzynarodowych

sprawach rodzicielskich (<i>Joanna Zajączkowska-Burtowy, Michał Burtowy</i>) ...	564
1. Uwagi wprowadzające	564
2. Wszczęcie postępowania	567
3. Tok postępowania	571
4. Zasada dobra dziecka	576
5. Ustawa o wykonywaniu czynności organu centralnego w projekcie nowelizacji z 2022 r.	578
6. Zasada szybkości postępowania	579
7. Mediacja w sprawach rodzicielskich	586
7.1. Źródła prawa	586
7.2. Rozwiązania dyrektywy 2008/52/WE i bieżące projekty	591
7.3. Dorobek organizacji międzynarodowych	593
7.4. Nowe rozwiązania rozporządzenia 2019/1111	595
8. Cechy postępowania mediacyjnego w poszczególnych sprawach	599
9. Uwagi końcowe	606

Rozdział 16

Karnoprawne zagadnienia międzynarodowych spraw rodzicielskich

(<i>Michał Derek</i>)	607
1. Wprowadzenie	607
2. Jurysdykcja legislacyjna państwa	610
3. Jurysdykcja karna państwa	613
4. Uwagi końcowe	617

Rozdział 17

Dorobek Rady Europy i orzecznictwo ETPC w zakresie

spraw rodzicielskich (<i>Agnieszka Wedeł-Domaradzka</i>)	619
1. System ochrony praw człowieka Rady Europy	619

2. Pochodzenie dziecka oraz ustalenie relacji rodzicielskich (w tym adopcji międzynarodowej i macierzyństwa zastępczego)	623
2.1. Postanowienia Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności	623
2.2. Inne dokumenty organów RE	627
3. Pochodzenie dziecka i ustalenie relacji prawnych między rodzicami i dzieckiem w orzecznictwie ETPC	633
4. Prawo rodziców do wychowania dziecka oraz prawo do kontaktu między rodzicami a dziećmi	638
4.1. Rozwiązanie konwencyjne	638
4.2. Inne dokumenty Rady Europy	639
5. Prawo do kontaktu między rodzicami a dziećmi oraz prawo rodziców do wychowania dziecka w orzecznictwie ETPC	644
6. Uwagi końcowe	650

Rozdział 18

Dorobek Organizacji Narodów Zjednoczonych w zakresie stosunków

między rodzicami a dzieckiem (<i>Anna Natalia Schulz</i>)	652
1. Wprowadzenie	652
1.1. Początki – Liga Narodów	653
1.2. Organizacja Narodów Zjednoczonych – rozwój i podstawy ochrony	654
1.2.1. Deklaracje	654
1.2.2. Traktaty dotyczące poszczególnych kwestii rodzinnoprawnych	655
2. Prawa człowieka w traktatach	655
2.1. <i>Bill of Rights</i>	655
2.2. Umowy międzynarodowe zawarte pod auspicjami ONZ	657
2.3. Konwencja o prawach dziecka z 1989 r.	657
2.3.1. Dziecko	658
2.3.2. Zasady	658
2.4. Komitety	660
3. Stosunki wewnątrzrodzinne w świetle prawa ONZ	662
3.1. Pochodzenie dziecka	662
3.2. Stosunki pomiędzy rodzicami a dziećmi	665
3.3. Reprezentacja dziecka	667
3.4. Deportacja	669
3.5. Kontakty i dyskryminacja	669
3.6. Piecza zastępcza	670
3.7. Nauka i wychowanie	671
3.8. Przynależność	672

3.9. Alimentacja dziecka	675
3.9.1. Konwencja nowojorska o dochodzeniu roszczeń alimentacyjnych za granicą z 1956 r.	675
3.9.2. Kwestia rozwoju prawa człowieka w odniesieniu do spraw rodzicielskich i opiekuńczych	676
4. Uwagi końcowe	678

Rozdział 19

Poprawa życia rodzinnego w koncepcjach i strategiach działań Unii

Europejskiej (Marcin Sokołowski)	680
1. Prawo UE jako źródło norm oddziałujących na stosunki życia rodzinnego na początku XXI w.	680
2. Prawa i strategie gwarancyjne UE w zakresie życia społecznego, gospodarczego i rodzinnego	683
3. Miejsce spraw rodziny w prawie UE i stan harmonizacji w zakresie prawa rodzinnego na początku trzeciej dekady XXI w.	685
4. Nowe wyzwania i strategie dotyczące życia rodzinnego	687
5. Kwestia dopuszczalności macierzyństwa zastępczego (surogacji) a ochrona praw kobiet w latach 2016–2019	689
6. Macierzyństwo zastępcze (surogacja) w bieżących pracach	690
7. Zaangażowanie społeczne młodej generacji Europejczyków. Nowa strategia UE na rzecz młodzieży 2019–2027	691
8. Uwagi końcowe	694

Bibliografia	697
---------------------------	------------

O Autorach	729
-------------------------	------------

OD REDAKTORA NAUKOWEGO

Z uwagi na dużą mobilność ludzi, w tym rodzin, istotnego znaczenia nabrały współcześnie rozwiązania prawne określające międzynarodową właściwość sądów oraz prawo miarodajne w sprawach ze stosunków między rodzicami a dzieckiem, jak też reguły uznawania i wykonywania zagranicznych orzeczeń. Ostatnie lata przyniosły dalszy wzrost liczby przepisów dotyczących międzynarodowych relacji rodzicielskich i opiekuńczych. Nasiliły się, widoczne już pod koniec XX w., tendencje do coraz bardziej szczegółowego regulowania tych zagadnień. W wielu sytuacjach miejsce źródeł prawa o genezie krajowej zajęły akty normatywne o genezie międzynarodowej, w szczególności konwencje haskie i rozporządzenia unijne.

Stosunki między rodzicami i dziećmi stanowią podstawę funkcjonowania rodziny oraz są zasadniczym przedmiotem prawa rodzinnego, a centralnym punktem współczesnych rozwiązań prawnych jest osoba dziecka. Rodzina jest grupą społeczną, która powstaje i rozwija się wraz z przychodzeniem na świat dzieci. Powstają wówczas relacje macierzyństwa i ojcostwa, a także relacje z krewnymi, szczególnie intensywne w odniesieniu do rodzeństwa i dziadków. W braku rodziców (tj. ich śmierci albo niemożności wychowania dziecka, ewentualnie pozbawienia władzy rodzicielskiej) relacje naturalne mogą być naśladowane dzięki odpowiednim rozwiązaniom prawnym, tj. pieczy zastępczej, opiece prawnej i przysposobieniu dziecka.

W dobrze funkcjonującej rodzinie dobro dzieci jest zwykle przedmiotem troski samych rodziców, a dziecko pozostaje też w relacjach z innymi osobami bliskimi. Rodziny, nie tylko te charakteryzowane jako międzynarodowe, nie muszą potrzebować do dobrego funkcjonowania udziału instytucji sądowych, opiekuńczych, państwowych lub samorządowych¹. Jeżeli jednak taka potrzeba występuje (np. z uwagi na konflikt między matką i ojcem, brak rodziców dziecka, potrzebę zabezpieczenia

¹ T. Smyczyński, *Prawo dziecka do wychowania się w rodzinie* [w:] *Konwencja o prawach dziecka. Analiza i wykładnia*, red. T. Smyczyński, Poznań 1999, s. 150, celnie zauważa, że w normalnie funkcjonującej rodzinie nikt nie interesuje się prawem w zakresie stosunków osobistych między członkami rodziny ani nie pyta, jak daną kwestię reguluje ustawodawca. Na ogół prawo jest potrzebne dopiero wtedy, gdy w rodzinie pojawiają się konflikty i brakuje dobrej woli do ich wewnętrznego rozwiązania.

interesów majątkowych), to w sytuacjach z elementem zagranicznym potrzebne jest zastosowanie specyficznych rozwiązań prawnych. W sytuacji rozrzucenia po świecie członków rodziny² występuje potrzeba rozwiązania problemu kolizji praw oraz właściwości sądów różnych państw.

Stan normatywny w trzeciej dekadzie XXI w. jest rezultatem zmian ustawodawstwa krajowego (nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 2008 r. oraz nowych Prawa prywatnego międzynarodowego z 2011 r. i Prawa o aktach stanu cywilnego z 2014 r.) oraz wejścia w życie kolejnych konwencji sporządzonych pod auspicjami Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego (w tym umów międzynarodowych datowanych na lata 1980, 1996 i 2007), jak też rozporządzeń Unii Europejskiej (w tym rozporządzenia nr 4/2009 i – stosowanego od 1.08.2022 r. – rozporządzenia 2019/1111) oraz powiązanych z nimi nowelizacji kodeksów i ustaw (w tym projektowanych w 2022 r.).

Normy prawne regulujące międzynarodowe sprawy rodzicielskie wynikają obecnie z mozaiki przepisów o różnej genezie: krajowej, międzynarodowej i unijnej. W praktyce są one współstosowane w konkretnej sprawie dotyczącej danego dziecka. Ocena prawa wymaga przy tym uwzględniania przedmiotowo obszarów filiacji (macierzyństwa i ojcostwa), bieżącej pieczy i kontaktów z dzieckiem oraz alimentacji, które mogą być wzajemnie powiązane zarówno na gruncie prawa materialnego, jak i międzynarodowego prawa prywatnego i postępowania cywilnego. W obrocie transgranicznym istotną rolę odgrywają nie tylko normy kolizyjne, wskazujące prawo właściwe, lecz także normy jurysdykcyjne określające właściwość sądów oraz reguły uznawania i wykonywania zagranicznych orzeczeń, które dodatkowo mogą być ze sobą powiązane normatywnie i funkcjonalnie³.

Opracowanie dotyczy międzynarodowego prawa rodzicielskiego i opiekuńczego rozumianego szeroko. Po pierwsze, zakres przedmiotowy obejmuje kwestie prawne pochodzenia dziecka, macierzyństwa i ojcostwa oraz stanu cywilnego, jak też prawa i obowiązki rodzicielskie i opiekuńcze oraz kontakty z dzieckiem, a ponadto obowiązek alimentacyjny. Po drugie, kompleksowo przedstawione zostały rozwiązania międzynarodowego prawa prywatnego i postępowania cywilnego, tj. normy kolizyjne oraz reguły jurysdykcji krajowej oraz skuteczności zagranicznych orzeczeń. Są one w praktyce stosowane łącznie w transgranicznych sprawach dziecka. Sprawy

² Zob. S.L. Stadniczeńko, *Swobodny przepływ osób w celu poszukiwania pracy i podejmowania zatrudnienia a konsekwencje dla rodziny* [w:] *Prawnorodzinne i społeczne konsekwencje migracji zarobkowej. Wybrane zagadnienia*, red. S.L. Stadniczeńko, M. Gołowkin-Hudała, A. Wilk, Opole 2009, s. 14–15.

³ Zob. P. Mostowik, *Kwestia wymagania międzynarodowego charakteru sytuacji dla stosowania norm jurysdykcyjnych i kolizyjnych* [w:] *Verba volant, scripta manent. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Bogusławowi Gneli*, Warszawa 2022, s. 693–702; P. Mostowik, *Refleksje o współczesnym prawie prywatnym międzynarodowym na tle ujęcia „jurysdykcji krajowej zewnętrznej” F. Slotwińskiego z 1838 r.* [w:] *Prawne zagadnienia międzynarodowego obrotu cywilnego i handlowego*, red. E. Figura-Góralczyk, R. Flejszar, B. Gnela, P. Mostowik, Warszawa 2023 (w druku).

te obejmują, najczęściej wzajemne, prawa i obowiązki dziecka oraz jego rodziców, opiekunów prawnych i innych podmiotów, w tym instytucjonalnych, które w obrocie prawnym występują w stosunkach z osobą dziecka lub jego majątkiem. Po trzecie, stan prawny jest omawiany na tle kilku aktów normatywnych o różnej genezie. Przepisy krajowego prawa prywatnego międzynarodowego i postępowania cywilnego w dużej mierze, ale nie całkowicie, ustąpiły miejsca aktom normatywnym o genezie międzynarodowej.

Okoliczność, że regulacje międzynarodowych spraw rodzicielskich, w tym postępowań przed sądami i organami w tych sprawach, są niejako potrójnie złożone, wpłynęła z kolei na zasadnicze założenia redakcyjne, w tym określenie zakresu omawianych zagadnień oraz ich tok i wewnętrzną systematykę. Dodatkowym założeniem było – na tyle, na ile umożliwia to obecna mozaika przepisów – przedstawienie zagadnień w sposób nie tylko aktualny i poprawny teoretycznie, ale i użyteczny dla praktyki.

Tytuł, zawartość i struktura książki są w pewnej mierze wzorowane na *Międzynarodowym prawie rodzinnym* – autorstwa M. Sośniaka, B. Walaszka i E. Wierzbowskiego – wydanym ponad pół wieku temu przez Ossolineum⁴. Tytuł akcentuje rodzinę, ponieważ położenie prawne dziecka stanowi jej istotną część i jest głównym punktem odniesienia dalszych rozważań. Alternatywnie można by posłużyć się pojęciem międzynarodowego prawa rodzicielskiego i opiekuńczego⁵. Podtytuł precyzuje, że zawartość niniejszego tomu obejmuje kluczowe zagadnienia statusu prawnego dziecka, matki i ojca oraz innych podmiotów wspierających lub zastępujących te osoby (np. opiekuna prawnego lub sądu rodzinnego), lub zobowiązanych do alimentacji.

Zawartość i układ książki wynikają z praktycznego podejścia do kilku spraw z elementem zagranicznym, regulowanych przez normy o różnych zakresach, funkcjach i genezie. Spaja je okoliczność, że w praktyce znajdują one zastosowanie w sytuacjach międzynarodowych (transgranicznych), np. takich, w których dziecko zamieszkuje w innym państwie niż jego matka, ojciec lub – za terminologią przyjętą w umowach międzynarodowych – inny podmiot odpowiedzialności rodzicielskiej.

Kolejne rozdziały części II, III i IV niniejszej publikacji dotyczą różnych przedmiotowych obszarów stosunków między rodzicami i innymi podmiotami a dzieckiem. W ich ramach (tj. filiacji, bieżących spraw dziecka, alimentacji) przedstawione zostaną zagadnienia kolizyjne i międzynarodowego postępowania cywilnego. Przy tej okazji dokładniej zostanie przedstawiony obecny stan źródeł prawa i jego geneza. Część wstępna obejmuje natomiast uwagi materialnoprawne oraz na temat ogólnych tendencji określania jurysdykcji i wskazania prawa właściwego. Część koń-

⁴ M. Sośniak, B. Walaszek, E. Wierzbowski, *Międzynarodowe prawo rodzinne*, Ossolineum 1969.

⁵ Tak A. Mączyński, *Międzynarodowe prawo rodzicielskie w ustawodawstwach państw europejskich*, KPP 1992/1–4, s. 131 i n.

kowa zawiera uwagi dotyczące mediacji i postępowania sądowego, rozwinięcie tematyki działalności organizacji międzynarodowych oraz stanowi uzupełnienie o wątki prawa karnego. Tytułowe międzynarodowe sprawy rodzicielskie zostały przy tym omówione z uwzględnieniem rozwiązań zaliczanych do części ogólnej prawa prywatnego międzynarodowego oraz międzynarodowego postępowania cywilnego.

Zawartość książki została przy tym – z uwagi na specyfikę obrotu prawnego z zagranicą, rozbudowane źródła prawa i założenie kompleksowego omówienia spraw dziecka – ujęta szerzej niż wspomniany wzorzec. Obejmuje bowiem też węzłowe zagadnienia materialnoprawne (w szczególności kwestię podstawowych zasad krajowego porządku prawnego, do których odnoszą się przepisy kolizyjne i z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego), rozwój jurysdykcyjnego i kolizyjnego łącznika zwykłego (stałego) pobytu dziecka. A także wybrane kwestie postępowania cywilnego w sprawach rodzinnych, ze szczególnym uwzględnieniem mediacji oraz postępowania w razie uprowadzenia dziecka za granicę, a ponadto – uzupełniającą w praktyce funkcjonowanie prawa prywatnego międzynarodowego oraz norm jurysdykcyjnych i o skuteczności zagranicznych orzeczeń – międzypaństwową współpracę w sprawach transgranicznych (w tym pomoc prawną), dorobek Organizacji Narodów Zjednoczonych i Rady Europy, jak też zagadnienia międzynarodowego prawa karnego.

Opracowanie zostało zaprojektowane jako całościowe ujęcie międzynarodowego prawa prywatnego i postępowania cywilnego w sprawach rozpoznawanych pozasądowo lub w postępowaniu cywilnym w zakresie filiacji, bieżącej pieczy nad dzieckiem (sprawowanej przez rodziców lub inne podmioty opiekuńcze) oraz jego alimentacji, jak też zagadnienia wstępne (w tym konstytucyjne) oraz powiązane (w tym publicznoprawne). Autorzy poszczególnych rozdziałów prezentują przy tym własne szczegółowe rozważania, oparte w dużej mierze na dotychczasowym bogatym dorobku naukowym i zawodowym. Praca nad niniejszą publikacją z Autorami poszczególnych części niniejszego całościowego opracowania była zaszczytem. Chciałem raz jeszcze serdecznie podziękować za owocną współpracę w ramach tego przedsięwzięcia.

Oddając książkę Czytelnikom, pozostaje wyrazić nadzieję, że dorobek zespołu autorskiego zostanie przychylnie przyjęty i wypełni lukę na rynku wydawniczym spowodowaną upływem czasu od wydania *Międzynarodowego prawa rodzinnego* oraz swoistą „klęską urodzaju” działalności legislacyjnej na poziomie krajowym, międzynarodowym i unijnym w ostatnich latach. Oraz że książka będzie przydatna zarówno dla doktryny, jak i praktyki, a tym samym w sytuacjach międzynarodowych ułatwi nie tylko działalność prawników, lecz także pomoże w funkcjonowaniu rodzin oraz przysłuży się realizacji w praktyce zasady dobra dziecka.

Kraków, 22 października 2022 r.

Piotr Mostowik

Część I

ZAGADNIENIA OGÓLNE

Rozdział 1

ZAGADNIENIA KONSTRUKCYJNE MIĘDZYNARODOWEGO PRAWA RODZINNEGO

1. Intensyfikacja obrotu osobowego z zagranicą

Zacieśnienie osobowych relacji między mieszkańcami różnych państw oraz migracja rodzin lub ich członków są zjawiskami widocznymi w pierwszych dekadach XXI w. Ich przejawami i skutkami są też zakładanie rodzin przez kobiety i mężczyzn pochodzących z różnych państw, migracja małżonków oraz funkcjonowanie dziecka w relacjach z podmiotami zagranicznymi (nie tylko z rodzicami, ale i opiekunami prawnymi, kuratorami i instytucjami zajmującymi się rodziną i dzieckiem, też publicznoprawnymi). Szczegółowe unormowania dotyczące ustalania macierzyństwa i ojcostwa, sprawowania władzy rodzicielskiej i opieki oraz obowiązku alimentacyjnego różnią się w poszczególnych systemach prawnych.

Prawa rodzinne poszczególnych państw, w tym unormowania stosunków między rodzicami i dzieckiem, nie pokrywają się. W II poł. XX w. w niektórych aktach normatywnych o genezie międzynarodowej znalazły się ogólne deklaracje dotyczące statusu prawnego rodziny, a nawet udało się doprowadzić do przyjęcia przez dużą grupę państw nieco bardziej szczegółowych reguł dotyczących pozycji prawnej dziecka, o czym niżej¹. Nie nastąpiła jednak harmonizacja materialnoprawnej regulacji stosunków między rodzicami i dzieckiem ani roli władzy państwowej we wspieraniu rodziny lub nadzoru nad jej funkcjonowaniem². Różnice w prawie na świecie są spowodowane w szczególności odejściem na początku XXI w. w niektórych systemach prawnych od postrzegania małżeństwa jako związku damsko-męskiego, odejściem

¹ Zob. A. Schulz, *The state of development of uniform law in the field of European and international family and child law*, ELF 2007/6, s. 279.

² W. van Gerven, *Harmonization of private law: Do we need it?*, „Common Market Law Review” 2004/2, s. 506, zauważa specyfikę spraw rodzinnych polegającą na tym, że ich regulacje oddają porządek publiczny danego państwa. Brak perspektyw na szybkie ujednoczenie prawa w skali globalnej akcentuje też D. Martiny, *Is Unification of Family Law Feasible or even Desirable?* [w:] *Towards a European Civil Code*, red. A. Hartkamp i in., Alphen aan den Rijn 2011, s. 429.

od traktowania przysposobienia jako instytucji naśladowującej naturę, jak też oderwaniem prawnego rozumienia rodzicielstwa od, biologicznie koniecznych łącznie, macierzyństwa i ojcostwa. Również one powodują, że coraz bardziej doniosłe stają się zagadnienia kolizyjne prawa prywatnego międzynarodowego oraz międzynarodowego postępowania cywilnego.

Uwagi na temat obecnego stanu międzynarodowego prawa rodzicielskiego i opiekuńczego warto ułożyć wokół trzech spostrzeżeń ogólnych na temat specyfiki tego prawa oraz kształtu jego źródeł. Od razu trzeba zauważyć – co zostanie wyjaśnione niżej – że wynikają one z wzięcia pod uwagę złożonego charakteru tego prawa (po trzykroć: odnośnie do obszarów przedmiotowych, funkcji poszczególnych norm i genezy aktów normatywnych)³. Z takiej praktycznej perspektywy widzieć trzeba prawo rodzicielskie i opiekuńcze, w tym międzynarodowe prawo prywatne i postępowanie cywilne.

2. Wieloaspektowość spraw rodzicielskich i opiekuńczych

Stosunki między dzieckiem i rodzicami w prawie materialnym, a tym bardziej w międzynarodowym prawie prywatnym i postępowaniu cywilnym, obejmują kilka obszarów regulowanych osobno, a powiązanych w praktyce. Z perspektywy statusu prawnego dziecka można widzieć je jako całość. Ponadto zagadnienia statusu prawnego dziecka rozciągają się na jego relacje również z innymi osobami i podmiotami instytucjonalnymi. Stąd sprawy te na potrzeby niniejszego opracowania są rozumiane szeroko i obejmują zagadnienia: od filiacji (w tym kwestii prawnego pochodzenia dziecka, macierzyństwa i ojcostwa, rejestracji stanu cywilnego), przez bieżące prawa i obowiązki dziecka oraz jego rodziców lub opiekuna prawnego (w szczególności władzę rodzicielską lub opiekuńczą), jak też udział innych podmiotów (np. kuratora, osoby sprawującej pieczę zastępczą, placówek opiekuńczych lub wychowawczych, sądu rodzinnego, osób wykonujących prawo do osobistej styczności z dzieckiem, innych podmiotów przewidzianych za granicą), po obowiązek alimentacyjny rodziców i innych podmiotów w stosunku do dziecka.

Przyjęcie wieloaspektowego zakresu przedmiotowego „spraw dziecka” jest uzasadnione nie tylko potrzebami praktyki, w której często powyższe kwestie prawne występują łącznie. Przemawiają za nim również źródłowe i teoretycznoprawne powiązania, które występują między normami dotyczącymi poszczególnych obszarów, np. uzależnienie wskazania prawa właściwego od reguł międzynarodowej właściwości sądów oraz uzależnienie skuteczności zagranicznego orzeczenia od norm jurysdykcyjnych lub kolizyjnych zastosowanych w sprawie. Z powyższymi obszarami w praktyce powiązane być mogą inne kategorie spraw rodzinnych i cywilnych, w szczególności majątkowe zagadnienia prawnorzeczowe i obligacyjne (w tym z udziałem przedsta-

³ Zob. A. Mączyński, *Międzynarodowe prawo rodzicielskie w ustawodawstwach państw europejskich*, KPP 1992/1–4, s. 132.

wiciela ustawowego dziecka) oraz sprawy spadkowe (w tym dziedziczenie ustawowe). W potrzebnym zakresie zostaną one wzmiankowane przy okazji dokładnego omawiania filiacji, bieżącej pieczy i alimentacji dziecka.

2.1. Filiacja (pochodzenie dziecka, macierzyństwo i ojcostwo, stan cywilny)

Obszar pochodzenia (prawnego) dziecka obejmuje na tle prawa właściwego kilka zagadnień, które odnoszą się również do rozumienia macierzyństwa i ojcostwa oraz stanu cywilnego⁴. Tytułem przykładu można wskazać kwestię obowiązywania w danym systemie prawnym domniemania pochodzenia dziecka od męża matki, jak również zagadnienie możliwości uznania dziecka (np. przed sądem, urzędnikiem stanu cywilnego lub konsulem) lub jego legitymacji (zob. więcej: I.2.1, II.42. i II.5.2). Uznanie na potrzeby kwalifikacji norm jurysdykcyjnych i kolizyjnych trzeba autonomicznie rozumieć szeroko jako możliwość złożenia przed sądem lub organem oświadczenia o pochodzeniu dziecka, w praktyce – uznaniu ojcostwa. Do zagadnień filiacji trzeba zaliczyć też prawną regulację sądowego ustalenia rodzicielstwa, tj. urzędowe stwierdzenie pochodzenia dziecka od danej osoby w wyniku przeprowadzonego postępowania, co może mieć miejsce niezależnie od jej woli (np. na wniosek dziecka lub drugiego z rodziców)⁵. W praktyce obejmują one też status dziecka w razie – najczęstszej – adopcji pełnej.

2.2. Bieżące prawa i obowiązki rodziców lub opiekuna oraz dziecka

Kolejny obszar, który w prawie merytorycznym wykazuje specyfikę, to pojęcie władzy rodzicielskiej lub inaczej nazwanej konstrukcji prawnej (np. odpowiedzialności rodzicielskiej), obejmującej pełnię naturalnych praw i obowiązków matki i ojca oraz dziecka⁶. Te prawa i obowiązki przysługiwać mogą też rodzicom adopcyjnym, którzy w większości wypadków (w szczególności najczęstszej adopcji pełnej) będą w obrocie postrzegani po prostu jako rodzice dziecka⁷. Obejmuje ona w szczególności obowiązek i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka, wy-

⁴ Zob. więcej P. Mostowik [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 20C, *Prawo prywatne międzynarodowe*, red. M. Pazdan, Warszawa 2015, s. 323–325.

⁵ Zob. B. Wałaszek, *Sądowe ustalenie nieślubnego ojcostwa w polskim prawie międzynarodowym prywatnym*, Kraków 1959, s. 58–59.

⁶ T. Sokołowski, *Skutki prawne rozvodu*, Poznań 1996, s. 93–95, wyróżnia trzy oblicza władzy: podstawowy rodzinnoprawny stosunek między rodzicami i dzieckiem (w tym obowiązki rodziców i obowiązek posłuszeństwa dziecka) oraz – służebne – cywilistyczną relację rodziców i osób trzecich (prawa podmiotowe rodziców skuteczne *erga omnes*) oraz administracyjnoprawny stosunek rodziców i państwa (w tym wzajemne obowiązki).

⁷ Zob. J. Gajda, *Stosunki prawne pomiędzy rodzicami a dziećmi w świetle uregulowań współczesnego prawa adopcyjnego*, [w:] *Status osób małoletnich – piecza zastępcza, kontakty, przysposobienie*, red. M. Andrzejewski, Warszawa 2020, s. 177 i n.

chowania dziecka i kierowania nim, jak też troskę o fizyczny i duchowy rozwój dziecka i należyte przygotowanie go do dorosłości⁸. W niektórych sytuacjach katalog ten może być ograniczony albo prawa i obowiązki są wykonywane jednocześnie przez rodziców i podmiot zastępczy, np. sprawujący pieczę zastępczą. Rodzice sprawujący władzę rodzicielską są w relacjach z osobami trzecimi ustawowymi przedstawicielami dziecka i dokonują w imieniu dziecka czynności prawnych lub procesowych⁹.

Kontakty z dzieckiem mogą też funkcjonować w prawie materialnym jako osobna konstrukcja prawna wynikająca z samego stosunku macierzyństwa lub ojcostwa albo dotycząca też innych osób, które nie wykonują władzy rodzicielskiej. Prawo to może też przysługiwać dalszym krewnym (np. dziadkom¹⁰) albo niespokrewnionym osobom bliskim dziecku¹¹.

W razie potrzeby prawa i obowiązki rodzicielskie wykonywane są przez opiekuna prawnego lub kuratora zamiast lub obok rodziców¹². Jeżeli żadnemu z rodziców nie przysługuje władza rodzicielska albo jeżeli rodzice są nieznani, ustanawia się dla dziecka opiekę prawną. Z wykonywaniem praw i obowiązków względem dziecka powiązana może być też kuratela. Udział kuratora obok albo zamiast rodziców sprawujących władzę rodzicielską lub opiekunów może być wymagany w szczególności w niektórych sprawach dotyczących majątku dziecka¹³. Kurator działa w szczególności, jeżeli istnieje potencjalna sprzeczność interesów między przedstawicielem ustawowym a dzieckiem. Może on również występować, jeżeli opiekun nie ma możliwości działania albo też nie powinno mieć ono miejsca ze względu na dobro reprezentowanego. Dla dziecka poczętego, a jeszcze nieurodzonego ustanawia się kuratora, jeżeli jest to potrzebne do strzeżenia przyszłych praw dziecka (*curator ventris*).

⁸ Co do kluczowego znaczenia dobra dziecka oraz prawa i obowiązku rodziców sprawujących władzę rodzicielską do określania kręgu osób, z którymi dziecko ma styczność, zob. P. Mostowik, *Kontakty dziecka z rodzicami, krewnymi i bliskimi a władza rodzicielska*, PS 2013/3, s. 30–36.

⁹ Zob. T. Sokołowski, *Władza rodzicielska nad dorastającym dzieckiem*, Poznań 1987, s. 33–39.

¹⁰ Np. TSUE w wyroku z 31.05.2018 r., C-335/17, Neli Valcheva przeciwko Georgiosowi Babanarakisowi, EU:C:2018:359, przyjął, że dziadkowie są podmiotami odpowiedzialności rodzicielskiej w rozumieniu przepisów rozporządzenia nr 2201/2003, co należy odnieść obecnie do rozporządzenia 2019/1111. Zob. też opinię rzecznika M. Szpunara z 12.04.2018 r., C-335/17, Neli Valcheva przeciwko Georgiosowi Babanarakisowi, EU:C:2018:242, który podkreśla, że nie ma uzasadnienia dla wyłączenia z zakresu stosowania tego rozporządzenia (a tym samym pojęcia odpowiedzialności rodzicielskiej) prawa do osobistej styczności z dzieckiem przysługującego innej osobie niż rodzice, a poza tym ich prawo jest ściśle związane z pozycją prawną tych ostatnich.

¹¹ Zob. J. Zajączkowska-Burtowy, *Kontakty z dzieckiem rodziców żyjących w rozłączeniu* [w:] *Status osób małoletnich – piecza zastępcza, kontakty, przysposobienie*, red. M. Andrzejewski, Warszawa 2020, s. 79 i n.

¹² Co do rozwoju instytucji opieki i pozycji prawnej opiekuna zob. S.J. Stoljar, *Children, Parents and Guardians* [w:] *International Encyclopedia of Comparative Law*, t. 4, *Persons and Family*, Tübingen–Hague–Paris–New York 1973, s. 27–39, 78–97; A. Zieliński, *Sądownictwo opiekuńcze w sprawach małoletnich*, Warszawa 1975, s. 261–267.

¹³ Co do różnorodnych sytuacji ustanawiania kuratora zob. J. Ciszewski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 6, *Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy)*, red. T. Ereciński, Warszawa 2017, s. 224–237.

Celem takich instytucji jest w szczególności zapewnienie dziecku pieczy w okresie oczekiwania na przywrócenie władzy rodzicielskiej (np. po okresie jej zawieszenia) bądź na uzyskanie pełnej zdolności do czynności prawnych przez matkę lub ojca lub na przysposobienie dziecka albo zapobieżenie zagrożeniom, które pojawiają się z uwagi na kolizję interesów. Szersze pojęcie pieczy zastępczej oznacza zorganizowane przez państwo, też w formie instytucjonalnej, czasowe wykonywanie przez podmioty wyznaczone przez państwo niektórych praw i obowiązków rodzicielskich¹⁴.

Na zachowanie rodziców, opiekuna lub osoby sprawującej pieczę zastępczą oraz dziecka może mieć wpływ sąd (nazwany rodzinnym lub opiekuńczym), a w poszczególnych państwach też organy administracji publicznej, w tym samorządu terytorialnego. W niektórych sytuacjach ustawodawca założył „z góry”, że sąd będzie współuczestniczył w pieczy nad dzieckiem, np. przez wyrażanie zgody na zarząd jego majątkiem. Instytucje administracji publicznej mogą prowadzić interwencje uzasadnione np. przemocą domową.

Na tle współczesnych aktów normatywnych o genezie unijnej i międzynarodowej dla opisanie tych praw i obowiązków używa się pojęcia odpowiedzialności rodzicielskiej¹⁵. Termin ten może mieć różne znaczenia, przeważnie szersze od władzy rodzicielskiej (np. obejmować też kontakty z dzieckiem rodziców niesprawujących władzy albo prawa i obowiązki opiekuna prawnego, a nawet obowiązek alimentacyjny)¹⁶. Bywa, co istotne w obecnym stanie normatywnym w Polsce, używany dla opisanie jeszcze szerszego zakresu przedmiotowego, obejmującego też sprawy opieki prawnej i kurateli. Zgodnie z art. 1 ust. 2 konwencji haskiej z 1996 r. oznacza on władzę rodzicielską lub „inny podobny stosunek władzy, który określa prawa, uprawnienia i obowiązki rodziców, opiekunów lub innych przedstawicieli ustawowych dziecka w stosunku do jego osoby lub majątku” (zob. więcej – I.2.1, III.6.2 i III.7.2). Takie szerokie ujęcie konwencyjne zostało przeniesione do prawa unijnego (rozporządzeń nr 2201/2003 i 2019/1111)¹⁷.

¹⁴ Zob. M. Andrzejewski, *Pieczka zastępcza* [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 12, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smyczyński, Warszawa 2011, s. 387–487. Zob. też – M. Andrzejewski, *Sytuacja prawna wychowanka pieczy zastępczej* [w:] *Status osób małoletnich – pieczka zastępcza, kontakty, przysposobienie*, red. M. Andrzejewski, Warszawa 2020, s. 79 i n.

¹⁵ Odnosnie do terminologii prawniczej stosowanej do opisanie stosunków między dzieckiem a rodzicami i innymi podmiotami zob. P. Mostowik, *Władza rodzicielska i opieka nad dzieckiem w prawie prywatnym międzynarodowym*, Kraków 2014, s. 50 i n.

¹⁶ W rekomendacji Rady Europy nr R(84)4 omawiane pojęcie oznacza wszelkie prawa i obowiązki rodziców względem wychowywanego dziecka, także osobistą styczność z dzieckiem, jak też obowiązek alimentacyjny; zob. W. Stojanowska, *Rekomendacja Nr R(84)4 w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej a stan prawny obowiązujący w Polsce* [w:] *Standardy prawne Rad Europy. Teksty i komentarze*, t. 1, *Prawo rodzinne*, red. M. Safjan, Warszawa 1994, s. 217–220.

¹⁷ Zob. *Jurysdykcja, uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej oraz w sprawie uprowadzenia dziecka za granicę. Komentarz do rozporządzenia Rady UE 2019/1111*, red. J. Gołaczyński, Warszawa 2022; zob. też J. Ciszewski, *Europejskie prawo małżeńskie i dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 37–40; K. Weitz, *Europejskie prawo procesowe cywilne* [w:] *Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy*, red. A. Wróbel, Kraków 2005, s. 646 i n.

Międzynarodowe prawo rodzinne składa się z norm o różnych zakresach, funkcjach i genezie. Łączy je okoliczność, że w praktyce znajdują zastosowanie w transgranicznych sprawach dotyczących rodziców i innych podmiotów opiekuńczych oraz dzieci. Zawartość i układ książki wynikają z kompleksowego podejścia do spraw z elementem zagranicznym, na przykład gdy dziecko zamieszkuje w innym państwie niż jego matka czy ojciec albo za granicą położony jest majątek dziecka.

W książce omówiono takie kwestie, jak:

- filiacja, czyli prawne pochodzenie dziecka (w tym uznanie i sądowe ustalenie oraz praktykę rejestracji stanu cywilnego);
- bieżące relacje między matką i ojcem a dzieckiem, czyli władzę rodzicielską, kontakty z dzieckiem, opiekę prawną i kuratelę, pozycję prawną innych podmiotów opiekuńczych, jak też uprowadzenie dziecka za granicę;
- obowiązek alimentacyjny i dochodzenie alimentów w sytuacjach międzynarodowych.

Opracowanie obejmuje też podstawowe zasady krajowego porządku prawnego, do których odnoszą się przepisy kolizyjne i z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego. Zawarto w nim wybrane kwestie postępowania cywilnego w sprawach rodzinnych, ze szczególnym uwzględnieniem mediacji oraz postępowania w razie uprowadzenia dziecka za granicę. Przedstawiono także międzypaństwową współpracę w sprawach transgranicznych (w tym pomoc prawną), dorobek Organizacji Narodów Zjednoczonych i Rady Europy, jak też zagadnienia międzynarodowego prawa karnego.

Publikacja uwzględnia przepisy prawa krajowego (w tym ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe i Kodeksu postępowania cywilnego), konwencje haskie (w tym z lat 1980, 1996 i 2007) oraz rozporządzenia unijne (w tym 2019/1111) wraz z projektowanymi na 2023 r. zmianami ustawodawczymi.

Książka jest przeznaczona przede wszystkim dla adwokatów, radców prawnych i sędziów, a także notariuszy i komorników oraz pracowników urzędów stanu cywilnego.

Autorami są przedstawiciele wiodących ośrodków naukowych oraz praktycy specjalizujący się w zakresie międzynarodowego prawa rodzinnego.

Piotr Mostowik (redaktor naukowy) – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego; radca prawny; pracownik naukowy Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości; autor publikacji z zakresu międzynarodowego prawa prywatnego i postępowania cywilnego oraz prawa cywilnego i rodzinnego.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL

WWW.PROFINFO.PL

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

